

დავით შანიძე

მრეწველობის საბანკო დაკრედიტების წინააღმდეგობები
და მათი დაძლევის მიმართულებები

დოქტორის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად
წარდგენილი დისერტაციის

ა ვ ტ ო რ ე ფ ე რ ა ტ ი

სადოქტორო პროგრამა „ტრანსპორტის და მანქანათმშენებლობის მენეჯმენტი“

შიფრი: 02

თბილისი

2016

ხელმძღვანელი: პროფესორი გოდერძი ტყეშელაშვილი

რეცენზენტები: 1. ასოცირებული პროფესორი ს. ამანათაშვილი

2. პროფესორი გ. თელია

დისერტაციის დაცვა შედგება 2016 წლის „ 8“ _____ ივლისს _____ _14⁰⁰__ საათზე საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის სატრანსპორტო და მანქანათმშენებლობის ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს კოლეგიის სხდომაზე, კორპუსი I, აუდიტორია 554^ბ.

მისამართი: 0175, თბილისი, კოსტავას ქ. № 77.

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება სტუ-ს ბიბლიოთეკაში,
ხოლო ავტორეფერატის - ფაკულტეტის ვებგვერდზე

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი,
პროფ. **ნ. ნათბილაძე**

საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

1. ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

პრობლემების აქტუალობა – საქართველო უკვე რამდენიმე წელია იმყოფება ღრმა ეკონომიკურ კრიზისში, რომლის აღიარებასაც დიდი ხნის განმავლობაში თავს არიდებდნენ, ამიტომაც კრიზისიდან გამოსვლის დროის პერიოდი უსაშველოდ გაიჭიმა და შეესაბამება ეკონომიკური კრიზისიდან გამოსვლის არც ზოგადად აღიარებულ თეორიას და არც მსოფლიო პრაქტიკას. შედეგად უკიდურესობამდე დაეცა მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობა, შესაბამისად – ერთ სულ მოსახლეზე შემოსავლი არნახულ მასშტაბებს მიაღწია უმუშევრობამ. გამწვავდა სოციალური მდგომარეობა, მისგან გამომდინარე ყველა შედეგით. საქართველო, რომელიც თავისი სოციალური – ეკონომიკური პარამეტრების მიხედვით, ერთ-ერთ მოწინავე ქვეყნად ითვლებოდა 80-იანი წლებისათვის, განვითარებადი ქვეყნების რიგში აღმოჩნდა და აქაც ერთ-ერთ უკანასკნელ ადგილზეა. კრიზისული მდგომარეობა გამოწვეულია მრავალი ობიექტური თუ სუბიექტური ფაქტორებით. ობიექტური ფაქტორებიდან უპირველესია ქვეყნის სახალხო მეურნეობის ადმინისტრაციულ – მბრძანებლური სისტემიდან კერძო საკუთრებასა და საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლა. ასეთი ობიექტური წინააღმდეგობები შეხვდა აღმოსავლეთ ევროპისა და ყოფილი საბჭოთა კავშირის ყველა რესპუბლიკას, მაგრამ მათ ეს წინააღმდეგობა მეტ-ნაკლებად წარმატებით დაძლიეს. განსაკუთრებით აღმოსავლეთ ევროპისა და ბალტიისპირეთის სახელმწიფოებმა და მაღალი ტემპით უზრუნველყოფენ, მოწინავე ქვეყნებთან შედარებით, ჩამორჩენილობის დაძლევის. საქართველოში კი პროცესი გაუმართლებლად ჩიანურდება. ობიექტური ფაქტორებიდან, გარდა აღნიშნულისა, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, მოქმედი ეკონომიკური მექანიზმის არაეფექტურობა, მისი მასტიმულირებელი როლის გამორიცხვა, საბაზრო ინფრასტრუქტურის განუვითარებლობა, პრივატიზაციაში დაშვებული უამრავი შეცდომა საგადასახადო კანონმდებლობის ხარვეზები და სხვა მრავალი, რომლებიც არ აძლევს საშუალებას საქართველოს ეკონომიკას დაძლიოს წინააღმდეგობები და განვითარების გზას დაადგეს. წინამდებარე ნაშრომში შეძლებისდაგვარად გაანალიზებულია ის ეკონომიკური საკითხები, რომლებიც მიზნად ისახავენ აღნიშნულ წინააღმდეგობათა გადალახვას, რაც მას განსაკუთრებით აქტუალურს ხდის.

ეკონომიკური კრიზისები – თავისუფალი მეწარმეობის პირმოა, ისინი გარკვეული კანონზომიერებებით პერიოდულად მეორდება ცალკეულ სახელმწიფოებში, ან მსოფლიოს მასშტაბით. აქედან გამომდინარე კი იქმნებოდა ეკონომიკური თეორიები კრიზისების თავიდან აცილების ან მათგან თავის სწრაფად დაღწევის მიზნით. დღეისათვის პრაქტიკაში ფართოდ გამოიყენება ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების კეისიანისტური და მონეტარიზმის თეორიები, რომელთა უპირველესი დამსახურებაა, რომ დიდი დეპრესიის შემდგომ ფართომასშტაბიან კრიზისებს ადგილი არ ჰქონია.

ბუნებრივია ჩვენთან თითქმის არ არსებობს გამოკვლევები მიმართული ეკონომიური კრიზისის მეცნიერული კვლევისადმი. პრაქტიკამ კი დაადასტურა ეკონომიკური კრიზისის განსაკუთრებულად სიღრმისეული გამოვლინება, რომლის დაძლევისათვის არც ეკონომიკური მეცნიერება აღმოჩნდა მზად, არც საზოგადოება და აქედან გამომდინარე – არც ხელისუფლება. ამიტომაცაა, რომ წარმოების დაცემა როგორც საქართველოში, ისე სხვა პოსტსაბჭოურ ქვეყნებში, დროის დიდი მონაკვეთის მანძილზე გრძელდებოდა და მისი შედეგების დაძლევა ძნელად მიმდინარეობს. ყოველივე არჩეული საკვლევი თემის აქტუალურობას.

მიუხედავად მნიშვნელოვანი მეცნიერული შედეგებისა, რაც მიღებულია ცალკეული ეკონომიკური მიმდინარეობების მიერ, აგრეთვე იმ პრაქტიკული შედეგებისა, რომლებსაც მიაღწიეს ცალკეულმა სახელმწიფოებმა ეკონომიკური კრიზისების დაძლევის საკითხში, დღესაც მრავალი მეთოდოლოგიური, მეთოდური და პრაქტიკული საკითხები არ არის საკმაოდონეზე შესწავლილი და შემდგომ დამუშავებას საჭიროებს. აღნიშნულის ფონზე განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს ის გარემოება, რომ არ არის ჩამოაყალიბებული ეკონომიკური კრიზისების აცილების და მისი სასწრაფოდ დაძლევის ერთიანი თეორია, თუმცა ამ ბოლო დროს ამ მიმართულებით ეკონომისტთა დიდძალი ძალისხმევა იგრძნობა.

საზოგადოებრივი განვითარების ცალკეულ ეტაპებზე არა მარტო საწარმოო ძალთა განვითარებისაგან და მეცნიერულ – ტექნიკური პროგრესის მიღწევებისაგან, არამედ საზოგადოებრივი შემეცნებისაგან დამოკიდებულებითაც, პოპულარული ხდება ეკონომიკის ესა თუ ის მიმდინარეობა, რომლებიც ასე თუ ისე განაპირობებს

საზოგადოების მატერიალური სფეროს ფუნქციონირების დადებით ჭრილში წარმართვას. ასე მაგალითად, ჩვენი საუკუნის ოცდაათიანი წლების ბოლოსათვის ძალზედ პოპულარული გახდა კეინსიალიზმი, რასაც უკავშირებდნენ მსოფლიო კაპიტალისტური ეკონომიკის დიდი დეპრესიიდან გამოსვლას. ომის შემდგომ ფართო პოპულარობით გამოირჩევა მონეტარიზმის მიმდინარეობა და სხვა. ყველა ამ მიმართულებებს უდაოდ შეაქვს დიდი წვლილი კრიზისების დაძლევის საკითხების გადაწყვეტაში, მაგრამ ის მაინც ბოლომდე ვერ ამოწურავს ხოლმე საკითხის პრობლემატურ და შინაარსობრივ მხარეებს და გარკვეული დროის შემდეგ პოპულარობას სხვა მიმდინარეობები ჰპოულობენ. ეს არც არის გასაკვირი, რამდენადაც დიალექტიკის მოძრაობის უწყვეტობის კანონის შესაბამისად განუწყვეტლივ იცვლება ის გარემო, სადაც ამა თუ იმ ქვეყნის ეკონომიკა ფუნქციონირებს. აქედან გამომდინარე განუწყვეტლივ იცვლება ეკონომიკური კრიზისების გამომწვევი ფაქტორები და მათი აბსოლუტური მნიშვნელობები. ამდენად კრიზისიდან გამოსვლის გზებიც და ეკონომიკური კრიტერიუმებიც იცვლება. შედეგად აქტუალური ხდება ესა თუ ის მიმდინარეობა, რომელიც მოცემულ მომენტში, ან დროის გარკვეულ მონაკვეთში უკეთესი პირობებს ეკონომიკური კრიზისის დაძლევას. დროის დინამიკაში იცვლება საზოგადოების მოთხოვნილებებიც, გემოვნება და მოდაც, ამდენად კრიზისის დაძლევის მიმართულებებიც შეიძლება დროსთან მიმართებაში განსხვავებული იყოს.

საქართველო ბოლო ათწლეულია დეგრადაციის გზას ადგას. აქ თავმოყრილი საწარმოო სიმძლავრეები განუწყვეტლივ მცირდება, ხოლო არსებული სიმძლავრეები მინიმალურადაა დატვირთული, ეს შეეხება სახალხო მეურნეობის ყველა დარგს, რომელთა შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მრეწველობის უმოქმედობა. არსებული სამრეწველო საწარმოების უმეტესობა ან საერთოდ არ ფუნქციონირებს, ან იგი უმნიშვნელოა დატვირთული, თუ არ ჩათვლით ზოგიერთ კვების მრეწველობის საწარმოებს. აამის მიზეზი უპირველეს ყოვლისა, გამოშვებული პროდუქციის არაკონკურენტუნარიანობაა მსოფლიო და შიგა ბაზარზე, განპირობებული ინტეგრაციული პროცესების გაღრმავებით. ესეც ეკონომიკური კრიზისის დაძლევის საკითხებს უადრესად აქტუალურს ხდის.

ეკონომიკური კრიზისის დაძლევის საკითხები მჭიდროდ უკავშირდება წარმოების ეფექტიანობას. თუ მოხერხდება ეფექტიანობის ამაღლება, დაიძლევა ეკონომიკური კრიზისიც. მართალია კრიზისიდან გამოსვლის საკითხები ქართულ ეკონომიკურ ლიტერატურაში ჯერჯერობით ნაკლებად განიხილება, მაგრამ იგი მჭიდრო კავშირშია წარმოების ეფექტიანობის, სტრუქტურული ცვლილებების და კადრების საკითხებთან, რომლებისადმი მიძღვნილი აქვთ შრომები ასეთ გამოჩენილ ქართველ მეცნიერ-ეკონომისტებს, როგორებიცაა: პ. გუგუშვილი, ა. გუნია, ვ. მელქაძე, ნ. ჭითანავა, გ. მალაშხია, თუმცა თანამედროვე ეტაპზე წარმოშვებული პრობლემატური საკითხები არ შეიძლება სრულად ყოფილიყო ეკონომიკურ ლიტერატურაში გაშუქებული. ეს განაპირობა ბოლო ათწლეულში საქართველოს ეკონომიკაში განხორციელებულმა ფუნდამენტურმა ცვლილებებმა. უპირველესად შეიცვალა საკუთრების ფორმა. თუ ჯერ კიდევ ხუთი წლის წინ ეკონომიკა წარმოდგენილი იყო სახელმწიფო საკუთრების დომინანტური მდგომარეობით, დღეისათვის დომინანტის როლი კერძო საკუთრებასა და კერძო ინიციატივას უკავია. საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობები რეგულირდებოდა, უფრო მეტიც, ხორციელდებოდა მხოლოდ სახელმწიფო სავაჭრო ორგანიზაციების მეშვეობით. დღეს აღნიშნული პროცესი თავისუფალია, რამაც ძირეულად შეცვალა ინტეგრაციის დონე და მიმართულებები. წარმოიშვა და ყალიბდება საბაზრო ინფრასტრუქტურა, რაც საქართველოს ეკონომიკისათვის ახალია და ა.შ. ამ ასპექტებმაც სხვასთან ერთად განაპირობა ჩვენს მიერ სადისერტაციო კვლევის თემის შერჩევა.

პოსტსაბჭოთა ქვეყნების უმეტესობა ეკონომიკურ კრიზისში იმპოფება, მაგრამ როგორც საერთაშორისო ეკონომიკური ორგანიზაციები და ეკონომისტებიც აღიარებენ, საქართველო მათ შორის ერთ-ერთ ყველაზე სავალალო მდგომარეობაშია. შედეგად, უმუშევრობა საშიშ მასშტაბებს აღწევს, განუწყვეტლივ იზრდება იმ ადამიანთა რიცხვი, რომელთა შემოსავლები საარსებო მინიმუმზენაკლებია, მკვეთრად უარესდება სოციალური ფონი, იზრდება მიგრაცია სხვა ქვეყნებში. ყოველივე ამას კი განაპირობებს უკვე პერმანენტულად ქცეული ეკონომიკური კრიზისი, რომლის სასწრაფო დაძლევა გადაუდებელი ამოცანაა. ამდენად ამ პიზიციებიდანაც თემის აქტუალობა ცხადია.

კვლევის მიზანი და ძირითადი ამოცანები. დისერტაციის ძირითადი მიზანია საქართველოს ეკონომიკის კრიზისიდან გამოსვლის მეთოდოლოგიური და მეთოდური საკითხების დამუშავება, პრაქტიკული რეკომენდაციების ჩამოყალიბება. ამ ძირითადი მიზნის მიღწევისათვის საჭიროა შემდეგი ამოცანების გადაწყვეტა:

- განისაზღვროს მრეწველობის დაქვეითების ჩვენეული ხედვა, მისი არსი. გაანალიზდეს საქართველოს ეკონომიკის წარმოშევა და განვითარება. საქართველოს ეკონომიკის პოტენციალურ შესაძლებლობათა ჩამოყალიბება და მისი ადგილი მსოფლიო ეკონომიკაში,

- დახასიათდეს გლობალური და დარგობრივი ეკონომიკური კრიზისი, მასთან კავშირში გამოირჩეს ის პრიორიტეტები, რომელთა მეშვეობითაც შესაძლებელი იქნება საქართველოში ეკონომიკური კრიზისის დაძლევა;

- დადგინდეს საქართველოს მრეწველობის დაცემის მიზეზ - შედეგობრივი კავშირი საერთოდ საქართველოს ეკონომიკურ კრიზისთან. მრეწველობის კრიზისის განპირობებელი ძირითადი ფაქტორების გამოვლენა და დახასიათება. მრეწველობის კრიზისიდან გამოსვლის აუცილებელ ეკონომიკურ ამოცანათა გადაჭრის სპექტრის წარმოჩენა, კონკრეტული რეკომენდაციების ჩამოყალიბება იმ ამოცანათა გადაჭრის მიზნით, რომელიც განაპირობებს საქართველოს მრეწველობის კრიზისიდან გამოსვლის დაწყებას და მის შემდგომ განვითარებას;

- განხორციელდეს მაკროეკონომიკური მართვის ეფექტიანობის კავშირის კვლევა მრეწველობის ეკონომიკურ ვარდნასთან მიმართებაში;

- დახასიათდეს მიკროეკონომიკური მართვის პრობლემები და მისი გაუმჯობესების გზები წარმოების ეფექტიანობის ამაღლებასა და საბოლოოდ კრიზისიდან დაძლევაში;

- ჩამოყალიბდეს საბაზრო ინფრასტრუქტურის განვითარების პრობლემები და მისი დაძლევის გზები, როგორც კრიზისის დაძლევის ერთ-ერთ მაგისტრალური მიმართულება;

- გადაწყდეს იმ ეკონომიკურ ღონისძიებათა სისტემა, რომლებიც ხელს შეუწყობენ მრეწველობის კრიზისიდან გამოსვლას.

კვლევის ობიექტი და საგანი. სადისერტაციო ნაშრომის კვლევისობიექტია მრეწველობის ეკონომიკური კრიზისის დაძლევის მეთოდოლოგიური და მეთოდური საკითხები საბაზრო ეკონომიკის განვითარების დღევანდელი დონის გათვალისწინებით.

კვლევის მეთოდოლოგია და მეთოდიკა. სადისერტაციო შრომის მეთოდოლოგიურ საფუძველს წარმოადგენს ეკონომიკური თეორია.ზოგადად, თანამედროვე მენეჯმენტის, წარმოების ორგანიზაციის, დაგეგმვისა და მარკეტინგის თეორიები. ნაშრომში ფართოდ არის გამოყენებული უცხოელი და ქართველი მეცნიერების მიერ შესრულებული სამეცნიერო გამოკვლევები, მეთოდოლოგიური და მეთოდური ხასიათის მონოგრაფები. სტატიები ეკონომიკური კრიზისის გამოვლენის და მისი აღმოფხვრის ცალკეული ასპექტების შესახებ. ამასთან ერთად გამოყენებულია საქართველოს სხვადასხვა ოფიციალური უწყებების მასალები, ტასისის პროგრამით განხორციელებული გამოკვლევები, საქართველოს პარლამენტის საბიუჯეტო ოფისის მიერ დამუშავებული საკითხები და ა.შ. ნაშრომში გამოყენებულია მეცნიერული გამოკვლევის ანალიზის და სინთეზის, სტატისტიკური, მატემატიკური, დიალექტური და სისტემური მიდგომის მეთოდები, აგრეთვე სხვადასხვა მეცნიერთა დებულებები.

მეცნიერული სიახლე. სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი სიახლე არის, რომ იგი საქართველოს სინამდვილეში არის ერთერთი პირველი მცდელობა მიძღვნილი საქართველოს ეკონომიკაში არსებული კრიზისის დაძლევის ეკონომიკური პრობლემებისადმი. კრიზისის დაძლევის მაკრო და მიკროეკონომიკური ფაქტორების გამოვლენისა და სისტემატიზაციისადმი. აქედან გამომდინარე კვლევის ნოვატორობა გამოიხატება შემდეგი კერძო სიახლეებით;

- გაანალიზებულია საქართველოში მრეწველობისა და საბანკო სექტორის წარმოშობა და განვითარება, დახასიათებულია ეკონომიკური კრიზისები საერთოდ და მათი გამოვლენა საწარმოო სიმძლავრეთა განვითარების დინამიკაში.

- გაკეთებულია დასკვნა, რომ ეკონომიკური კრიზისის დაძლევის ერთიანი და სტანდარტული თეორია არ არსებობს და ვერც იარსებებს იმდენად, რამდენადაც გარემოებები რომლებიც განაპირობებენ კრიზისების წარმოშვებას, ერთნაირი არასოდეს არ არის. თუმცა აღიარებულია ეკონომიკის სახელმწიფო რეგულირების პრინციპი კრიზისების დაძლევის ზოგად თეორიად. ამდენად რეგულირების ეფექტიანობით განისაზღვრება კრიზისის წარმოშვება და დაძლევა. ამ კუთხითაა აუცილებელი მრეწველობაში ეკონომიკური კრიზისიდან გამოსვლის გზების ძიება;

- საქართველოს მრეწველობა ბოლო ათწლეულის მანძილზე ღრმა ეკონომიკურ კრიზისს განიცდის, შედეგად უკიდურესად შემცირდა არამართო სამრეწველო პროდუქციის მოცულობა, არამედ მრეწველობაში დასაქმებულთა რიცხვიანობა, საწარმოო სიმძლავრეებიც განიცდიან რაოდენობრივ შემცირებას მათი დემონტაჟისა და ექსპორტის გზით, ხოლო არსებული სიმძლავრეები მორალური ცვეთის დამთრგუნველ გავლენას განიცდიან. ამიტომ თუ სასწრაფოდ არ იქნა ხელშეწყობა მრეწველობის ფუნქციონირებისადმი, დიდია მისი საერთოდ განადგურების პერსპექტივა, რაც თავის მხრივ ხანგრძლივად დაასამარებს ინდუსტრიულ ქვეყნად აღდგენის იმედსაც. ამ ამოცანის გადაწყვეტის მიზნით სადისერტაციო ნაშრომში განიხილება და სისტემატიზირდება ის ობიექტური და შედარებით სუბიექტურ ფაქტორთა ერთობლიობა, რომელთა დროზე გადაწყვეტა უზრუნველყოფს მრეწველობის აღდგენას;

- უკანასკნელ პერიოდში საქართველოში მიმდინარეობს ფართო მასშტაბიანი პრივატიზაცია, მისი განხორციელების მიუხედავად პრივატიზებული საწარმოების აბსოლუტური უმრავლესობა ისე, როგორც ჯერ კიდევ სახელმწიფო საკუთრებაში მყოფი სამრეწველო საწარმოები უმოქმედოდ არიან. აქედან გამომდინარე არსებობს რაღაც ობიექტური ხელისშემშლელი პირობები, რომლებიც წარმოების მუხრუჭად გვევლინება. ამ პირობებიდან სადისერტაციო ნაშრომში განიხილება მოქმედი საგადასახადო სისტემა და გადასახადების განაკვეთების სიდიდეები წარმოების ეფექტიანობასთან მიმართებაში. შემოთავაზებულია კონკრეტული რეკომენდაციები საგადასახადო სისტემის მასტიმულირებელი როლის წარმოშვებისა და განვითარებისათვის;

- კარგა ხანია ისტორიას ჩაბარდა პროდუქციის განაწილების ცენტრალიზებული სისტემა, მაგრამ მიუხედავად ამისა საქართველოში ვერ განვითარდა თანამედროვე საბაზრო ინფრასტრუქტურა, ეს შეეხება, როგორც სასაქონლო ბირჟებს, ასევე საფონდო და ფასიანი ქაღალდების ბაზარს. ამიტომ ნაშრომში გაანალიზებულია ამ მდგომარეობის გამომწვევი მიზეზები და დასახულია მისი განვითარების გზები;
- მრეწველობის ეკონომიკური კრიზისის გადაჭრის რეკომენდაციები, კვლევის შედეგებიდან გამომდინარე, ჩამოყალიბებულია სისტემურ ღონისძიებათა სახით, რომელიც ითვალისწინებს შემდეგ ძირითად მიმართულებებს: საგადასახადო სისტემის სრულყოფა, სახელმწიფო დახმარება და ხელსაყრელი საინვესტიციო გარემოს შექმნა, საბაზრო ინფრასტრუქტურის განვითარებისადმი მაქსიმალური ხელშეწყობა, ტექნიკური პერსონალის მომზადებისადმი ხელშეწყობა, საბანკო საქმის განვითარება და ფინანსური სისტემის სრულყოფა, მენეჯმენტის ორგანიზაცია.

სადისერტაციო ნაშრომის მეთოდოლოგიური და თეორიული მნიშვნელობა. გამოიხატება იმაში, რომ იგი შეიძლება გამოყენებული იქნას ეკონომიკური კრიზისების თეორიის შემდგომი დამუშავებისათვის, მრეწველობის განვითარების ეკონომიკური თეორიის სრულყოფისათვის. დისერტაციის თეორიულ ნაწილში მიღებული შედეგები წარმოადგენს ეკონომიკური კრიზისების ზოგადი თეორიის გაუმჯობესების მცდელობას და ამ მიმართებით ერთიანი მიდგომის ჩამოყალიბების საქმეში დადებით როლს შეასრულებს.

სადისერტაციო ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა. სადისერტაციო ნაშრომში ჩატარებული კვლევის შედეგებს და მიღებულ რეკომენდაციებს აქვს უდიდესი მნიშვნელობა სახელმწიფო სახელისუფლო სტრუქტურებისათვის, იმ მაკროეკონომიკური ღონისძიებების განხორციელებისათვის, რომლებიც უზრუნველყოფენ საქართველოს ღრმა ეკონომიკურ კრიზისის და მათ შორის მრეწველობის კრიზისის დაძლევის პროცესის განხორციელების დაწყებას. ააქედან გამომდინარე მიღებული რეკომენდაციები შეიძლება გამოყენებული იქნას საგადასახადო კოდექსში ცვლილებების შეტანისათვის, კანონში

“ფასიანი ქალაქებით ვაჭრობის შესახებ” სრულყოფის ღონისძიებათა გატარებისათვის, საფონდო ბირჟების შესახებ კანონის პროექტის დამუშავებისათვის და ა.შ. ამასთან ერთად ეკონომიკის სამინისტროს შეუძლია მრეწველობის დარგისათვის გაითვალისწინოს ნაშრომში მიღებული რეკომენდაციები.

საერთოდ სადისერტაციო ნაშრომში მიღებული დასკვნების პრაქტიკული რეალიზაცია ხელს შეუწყობს მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობის მკვეთრ ამაღლებას და უმუშევრობის დონის შემცირებას, აქედან გამომდინარე ყველა დადებითი შედეგებით.

II. ნაშრომის მოკლე შინაარსი

გასულ საუკუნეში არსებული ჩავარდნები ჩვენს ეკონომიკურ ლიტერატურაში საკმაოდაა განხილული, მაგრამ ეს განხილვა მიმდინარეობდა მარქსიზმის პოზიციებიდან, უფრო სწორად ჩვენი მეცნიერება არსებითად იმეორებდა მარქსიზმის შეხედულებას ეკონომიკური კრიზისების შესახებ. ამიტომ ჩვენ შევეცდებით გასულ საუკუნეში არსებული კრიზისები დღევანდელი გადასახედიდან დავახასიათოდ. ეკონომიკური კრიზისების წარმოშვება ყოველთვის ეფუძნება წარმოებასა და მოხმარებას შორის შეუსაბამობას, ანუ წარმოებული პროდუქცია ბაზარზე მიწოდების ფასის შესაბამისად, ხოლო ფასი თვითღირებულებისაგან გამომდინარე სუსტად ექვემდებარება შემცირებას, ვერ პოულობს მოთხოვნილებას, უფრო ზუსტად იმ ფასში, რა ფასადაც იგი ბაზარს მიეწოდება, ვერ პოულობს საჭირო რაოდენობის მომხმარებელს სხვადასხვა ობიექტურ მიზეზთა გამო ანუ ირღვევა ბალანსი მიწოდება – მოხმარებას შორის. წარმოიშვება ერთგვარი ჭარბი წარმოება, ამიტომ ამ კრიზისებმა “ჭარბწარმოების ეკონომიკური კრიზისების” სახელწოდება მიიღეს.

თავისუფალი კონკურენციის პირობებში იქმნება გარკვეული შეუსაბამობა წარმოებული საქონლის ან შეთავაზებული მომსახურეობის ზრდის ტემპებსა და ამ

საქონელზე (ან მომსახურებაზე) მოთხოვნილების ზრდას შორის. ყოველთვის არსებობს რაღაც დოზით გაუწონასწორებლობა. რაც უფრო იზრდება გაუწონასწორებლობის მასშტაბი, მით უფრო ვუახლოვდებით ეკონომიკური კრიზისის წარმოშობას. თავისუფალი საბაზრო ეკონომიკის პირობებში მოთხოვნა ისაზრვრება არა საზოგადოების წევრთა ფიზიკური და სულიერი მოთხოვნილებების სიდიდით, არამედ ამ მოთხოვნილებებთან მყიდველუნარიანობის შესაბამისობით. მოთხოვნის შესახებ თავისუფალი კონკურენცია ყოველთვის ორი ურთიერთსაპირისპირო ტენდენციით ხასიათდება. ერთი მუდამ მოთხოვნის გადიდებისკენაა მიმართული, მეორე კი – შემცირებისკენ. პირველი გამომდინარეობს მეცნიერულ – ტექნიკური პროგრესის გავლენით წარმოებულ საქონელზე ფასების შემცირებით, რაც ამ საქონელს ფართო მასებისათვის ხელმისაწვდომს ხდის, რის გამოც რეალური მოთხოვნილება ამ საქონელზე იზრდება.

ეკონომიკის მეცნიერების განვითარება რამდენიმე პერიოდად თუ მიმდინარეობად იყოფა, რომელსაც სხვადასხვა მეცნიერებები განსხვავებული ნიშნების მიხედვით აღაგებენ. სოციალიზმის დროს ჩვენთან მიღებული იყო ეკონომიკური მეცნიერების დაყოფა მარქსიზმად და ბურჟუაზიულ ეკონომიკურ მიმდინარეობებად. ზოგჯერ კი ბურჟუაზიულ ეკონომიკაში გამოჰყოფდნენ კლასიკურ ეკონომიკურ სკოლას და მასში გულისხმობდნენ მარქსამდელ ეკონომიკურ გამოკვლევებს და მათ ავტორებს, ხოლო მარქსის შემდგომი ეკონომიკური თეორიები მოიხსენიებოდნენ, როგორც თანამედროვე ბურჟუაზიული ეკონომიკური მიმდინარეობები.

კეინსის თეორიის მიხედვით “კლასიკურ ეკონომიკურ სკოლად” მოიაზრება ყველა მანამდე არსებული მიმდინარეობა, მაშინ როცა თვით კარლ მარქსი “კლასიკურ” თეორიაში გულისმობდა მხოლოდ ადამ სმიტისა და დავით რიკარდოს მოძღვრებას, მოგვიანებით ამ ტერმინის ცნება გაფართოვდა და მასში გულისხმობდნენ როგორც მარქსამდე ეკონომიკურ მოძღვრებებს. ასევე ისეთ ორთოდოქს ეკონომისტსაც, როგორც იყო ჯონ სტიუარტ მილი. რატყმაუნდა თვით მარქსის ჩათვლით შემდეგი დაყოფა ითვალისწინებდა “კლასიკურიდან” ცალკე “ნეოკლასიკური” სკოლის გამოყოფას, რომლის დამაარსებლად აღიარებულია ალფრედ მარშალი. ამავე მიმდინარეობაში იგულისხმება კემბრიჯის ჯგუფი ა.პიტის მეთაურობით. ზოგიერთი თანამედროვე

ეკონომისტების აზრით ტერმინ “კლასიკურში” იგულისხმება ადამ სმიტისა და დავით რიკარდოს მოძღვრებები, ამასთანავე ცალკე გამოყოფენ მარქსიზმს, ნეოკლასიციზმს, მარჟინალიზმს, კეინსიალიზმს, მონეტარიზმს და ინსტიტუციურ – სოციოლოგიურ მიმართულებებს. ყველა ჩამოთვლილი მიმართულებები ეკონომიკური მდგომარეობის ზოგადი დახასიათებისათვის აუცილებლად იყენებს შემდეგ სამ ძირითად პარამეტრს, ესენია: წარმოების მოცულობა, უმუშევრობის დონე და ფასების სიდიდე (ინფლაცია). კრიზისი აუცილებლად გულისხმობს წარმოებული მთლიანი შიდა პროდუქციის მოცულობის საგრძნობ შემცირებას, რაც გამოწვეულია მისი რეალიზაციის შეუძლებლობით უფრო ზუსტად რეალიზაციის შეძლების მდგომარეობით, მას კი თავის მხრივ მოჰყვება ბაზარზე ფასების ცვლილება, ადგილი აქვს უმუშევართა დონის გადიდებას ესენი კი თავისთავად მიუთითებს ეკონომიკის მძიმე მდგომარეობაზე ანუ კრიზისის დადგომაზე.

ეკონომიკური მდგომარეობის ძირითად მაკროეკონომიკურ პარამეტრებად დღემდე არსებული ყველა ეკონომიკური მეცნიერებათა მიმართულებები მეტნაკლებად იყენებენ შემდეგ მაჩვენებლებს: წარმოებული პროდუქციის მოცულობას, უმუშევრობის დონეს და ინფლაციას. ამასთან წარმოებული პროდუქციის მოცულობას გამოხატავენ “მთლიანი შიდა პროდუქტის”, “ერთობლივი საზოგადოებრივი პროდუქტის”, “ეროვნული შემოსავლის”, “ეროვნული პროდუქტის” დასხვა სახელწოდებებით. ყველაზე ხშირად კი ეკონომიკურ მდგომარეობას გამოხატავენ მთლიანი ეროვნული პროდუქტის მოცულობით. ესაა ეკონომიკის სფეროში შექმნილი საერთო საქონელი და მომსახურეობა. მას ხშირად უწოდებენ “მთლიან შიდა პროდუქტს” (მშპ). მშპ-ის მოცულობის შემცირება, დეპრესიის მიმანიშნებელია, როდესაც ადგილი აქვს ქვეყნის ეკონომიკის მშპ-ს გაზრდას, მაშინ დადებითი ტენდენციებით ხასიათდება ისეთი მაკროეკონომიკური მაჩვენებლებიც, როგორცაა უმუშევრობის დონე და ინფლაცია. საბოლოო სამში კი ადგილი აქვს საზოგადოებრივი მოთხოვნილებების უკეთ დაკმაყოფილებას, რაც ამ მატერიალური წარმოების საბოლოო მიზანს წარმოადგენს.

ინფლაციის გამომწვევი მიზეზები სხვადასხვაა, ხოლო თვითონ ინფლაცია მაკროეკონომიკურ დონეზე გვევლინება, როგორც შეუსაბამო ერთობლივ მოთხოვნილებასა და მიწოდებას შორის. ასეთი შეუსაბამობა არღვევს მათ შორის

ღირებულებით ბალანსს. ინფლაციური პროცესების შეფასების სხვადასხვა მიდგომაა ეკონომიკურ ლიტერატურაში. კეინსიალიზმი ინფლაციას, როგორც ტემპითაც არუნდა ხასიათდებოდა იგი, ერთმნიშვნელოვნად განიხილავს ეკონომიკის უარყოფით მოვლენად და მოუწოდებს შესაბამის სახელმწიფო რეგულირების ორგანოებს მისი მინიმუმამდე შემცირებისაკენ. ასეთი შეხედულების ჩამოყალიბებას ხელი შეუწყო პირველ რიგში დიდი დეპრესიის პერიოდში ინფლაციური პროცესების არსებობამ. საპირისპიროს ამტკიცებს მონეტარისტული თეორია. მათი შეხედულებით ინფლაციის არსებობა არა მარტო გარდაუვალი, არამედ აუცილებელი და სასურველია ეკონომიკური სისტემის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის. მონეტარისტები ინფლაციის გარკვეულ ზომასთან აკავშირებენ ეკონომიკის აღმავლობას. გამოშვებულ პროდუქციაზე მოთხოვნილების გაზრდას და უმუშევრობის შემცირებას. მსგავსი პოზიცია უკავია „ახალი ეკონომიკური სკოლის“ წარმომადგენლებსაც.

იმ მნიშვნელოვან პრობლემებს შორის, რომლებიც გავლენას ახდენენ საქართველოს საბანკო სისტემის ფორმირების პროცესში ეროვნული ეკონომიკის და მრეწველობის აღორძინებაზე უმნიშვნელოვანესს წარმოადგენს ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის სწორად განსაზღვრა. ფულად-საკრედიტო პოლიტიკა მოწოდებულია გადაწყვიტოს ისეთი ამოცანები, როგორცაა: 1. ქვეყნის ეკონომიკური ზრდა; 2. ეროვნული ვალუტის სტაბილურობა; 3. მოსახლეობის რაციონალური დასაქმება; 4. ოპტიმალური საგადასახადო ბალანსის ფორმირება. ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის მტავარი ამონაცნა უნდა იყოს ისეთი ღონისძიებების შემუშავება და მათი პრაქტიკული რეალიზაციისთვის ისეთი შესაბამისი მექანიზმების შექმნა, რომელიც უზრუნველყოფს ფულის მასის მოძრაობის ოპტიმალურ დინამიკას, რომლის საშუალებითაც შესაძლებელი იქნება როგორც ინფლაციური პროცესების შეცერება, ასევე წარმოების განვითარების სტიმულირება. აღნიშნულის მისაღწევად აუცილებელია მოქნილი ბანკთაშორისი დაკრედიტების განვითარება, უპერსპექტივო საბიუჯეტო დაფინანსების შემცირება და საკრედიტო ემისიის რაციონალური მართვა.

საერთო ეკონომიკური კრიზისის ფონზე შესაზღვრელია და პრაქტიკაში ასედაც ხდება, რომ ცალკეული დარგები წარმოების დაცემის სხვადასხვა ტემპებით ხასიათდებიან. ეკონომიკური კრიზისი დარგებს მეტ-ნაკლები ინტენსივობით ეხება. ამ

შემთხვევაში მიზანშეწონილია გლობალურ კრიზისთან მიმართებაში გამოიკვეთოს დარგობრივი კრიზისი, არა როგორც ცალკე აღებული და იზოლირებული გლობალურისაგან, არამედ მისი თანმდევი და პარალელური. ამ შემთხვევაში დარგობრივი კრიზისის დახასიათებისათვის, უპირველესად მოცემული დარგის სტრუქტურული მაჩვენებლები გამოიყენება, რომელიც საშუალებას იძლევა განისაზღვროს ამ დარგის მიერ გამოშვებული პროდუქციის და შესრულებული სამუშაოების მოცულობის ხვერდითი წილი მთლიან შიგა პროდუქტში ან ეროვნულ შემოსავალში. პროდუქციის მოცულობასთან ერთად შეიძლება გამოყენებული იქნას მომუშავეთა რიცხოვნების და გამოყენებული ძირითადი ფონდების ხვედრი მაჩვენებლები.

საქართველოში ბანკის პრიორიტეტები მომდევნო სამი წლის განმავლობაში ფოკუსირებული იქნება კერძო სექტორში ინვესტიციების ზრდაზე, ენერჯო სექტორის მოდერნიზებაზე და საქართველოს რეგიონალური და გლობალური ეკონომიკური ინტეგრაციის ხელშეწყობაზე. ბანკი მხარს დაუჭერს საქართველოს ახალი მთავრობის პრიორიტეტს გახადოს ზრდა უფრო სოციალურად მიმართული, მაგალითად: მუნიციპალური მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების, საქართველოს ნაკლებად განვითარებულ რეგიონებში. საქართველოში ბანკის საქმიანობას ფოკუსირებული იქნება შემდეგ სფეროებზე:

1. კერძო ინვესტიციების ხელშეწყობა - ბანკი გაგრძელებს ოპერაციებს კერძო სექტორის კლიენტებთან პირდაპირ და არაპირდაპირ საქართველოში მომხმედი კერძო ბანკების საშუალებით.
2. ენერჯეტიკის სექტორის მოდერნიზაციის დასრულება - ბანკი დაასრულებს ენერჯეტიკის სექტორში ადრე დაწყებულ პროექტებს, რომელთა მიზანია ენერჯის წარმოების ზრდა და საექსპორტო ბაზრების წვდომა.
3. საქართველოს რეგიონალური და გლობალური ეკონომიკური ინტეგრაციის მხარდაჭერა - ბანკი ფოკუსირებული იქნება პროექტებზე სხვადასხვა სფეროებში, ინფრასტრუქტურის, ლოჯისტიკის, ტელეკომუნიკაციების და ფინანსური სექტორის ცათვლით, რაც ხელს შეუწყობს ტრანსეკონომიკურ აქტივობებს.

რეფორმების პროცესში საქართველოს მიერ მიღებული კრედიტები შეიძლება შემდეგ ჯგუფებად დაიყოს:

1. ტ ე ქ ნ ი კ უ რ ი კ რ ე დ ი ტ ე ბ ი - რომლებსაც საფუძვლად დაედო ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებთან (რუსეთი, სომხეთი, აზერბაიჯანი, ყაზახეთი, უზბეკეთი) სავაჭრო - ეკონომიკური ურთიერთობების შედეგად წარმოქმნილი დავალიანება (დაახლოებით 13 %)

2. ს ა ს ა ქ ო ნ ლ ო კ რ ე დ ი ტ ე ბ ი - რომელსაც საფუძვლად დაედო მოწოდებული პროდუქციის შედეგად წარმოქმნილი დავალიანება (დაახლოებით 45%).

3. ს ა რ ე ა ბ ი ლ ი ტ ა ც ი ო კ რ ე დ ი ტ ე ბ ი - მისი საფუძველია მსოფლიო საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციებისა და ცალკეულ სახელმწიფოების მიერ მოცემული სესხები ამა თუ იმ დარგის აღდგენა - განვითარებისათვის (დაახლოებით 37%).

მრეწველობის ეკონომიკური კრიზისის დაძლევა შეუძლებელია საქართველოში მაკროეკონომიკური მართვის ეფექტიანობის ამაღლების გარეშე. უფრო სწორად ჯერ-ჯერობით საქართველოს მაკროეკონომიკური მმართველობა საერთოდ არ ხასიათდება ეფექტიანობით. მის გარეშე კი შეუძლებელია შეიქმნას წარმატებული სამეწარმეო და ბიზნეს გარემო. თუ კონკრეტული საწარმოთა ფუნქციონირების შედეგები უმეტესწილად თვით ამ საწარმოს მენეჯმენტით და მასთან დაკავშირებული ადგილობრივი ფაქტორებით განისაზღვრება, როდესაც საქმე გვაქვს ეკონომიკის დაცემასთან ან მისი რომელიმე დარგის - ჩვენს შემთხვევაში მრეწველობის კრიზისთან, მაკროეკონომიკურ ღონისძიებათა წვლილი მოვლენათა განვითარებაში განუზაზღვრელია. ეკონომიკის განვითარების ერთ-ერთი ძირითადი მუხრუჭი სახელმწიფოს ეკონომიკური პოლიტიკისადმი უნდობლობაა. აღნიშნული ყალიბდება ეკონომიკის მართვის ცენტრალური ორგანოების მიერ ზოგჯერ გამოცხადებული შეღავათების გაუქმებით. მაგალითად, ეკონომიკის სტიმულირებისათვის მთავრობამ შეიძლება გამოაცხადოს ინვესტიციათა შეღავათიანი დაბეგვრის პოლიტიკა, ხოლო შემდეგ სახელმწიფო ბიუჯეტის დეფიციტურობის აღმოფხვრის მოტივით, უარი თქვას მასზე. ასეთ ქმედებებს საქართველოში ბოლო ათწლეულის განმავლობაში რამდენჯერმე ჰქონდა ადგილი. მეორე

რიგის მაგალითია სახელმწიფოს მხრიდან პატენტის დაუცველობა. როდესაც სახელმწიფო არ გამოდის გარანტად პატენტის მოქმედების მთელი ნორმატიული დროის პერიოდში აღმოჩენებისა და გარიგებების ავტორთა აქსკლუზიური უფლებების უზრუნველსაყოფად. ასეთი არათანმიმდევრული პოლიტიკის შედეგად ინვესტორები უბრალოდ იზღვევენ თავს და არ ახორციელებენ ბიზნესში ინვესტიციას. ეკონომიკური აგენტების პოლიტიკის ეფექტიანობა მინიმუმამდე ეცემა. ეკონომიკური დაცემის თავიდან აცილებისას მძლავრი მაკროეკონომიკური იარაღია სწორი მონეტარული პოლიტიკის გატარება. არა მარტო მონეტარისტიკის მიერ, არამედ ეკონომისტთა აბსოლუტური უმრავლესობის მიერაც, აღიარებულია, რომ დროის მოკლევადიან პერიოდში, მაშინ როდესაც მოსალოდნელია ფლუქტაცია, სახელმწიფომ უნდა განახორციელოს რომელიმე იმ დარგის ფინანსური დახმარება, რომელიც ამას ყველაზე მეტად საჭიროებს და შემდეგ იდიკატიური ეფექტით ეკონომიკურ პროცესებს სტიმული მოეცემა, თუნდაც ეს მოხდეს ფულადი მისიის გადიდებითა და შესაბამისად ინფლაციის ზრდით. მაგრამ საქართველოში ასეთი მაკრო ეკონომიკურ მექანიზმის არეალი არსებული სიტუაციის გამო, ძალზედ შეზღუდულია. შეზღუდულია იმიტომ, რომ ჯერ ერთი ლარს დაკარგული აქვს ნდობა მოსახლეობაში, იგი თითქმის ვერ ასრულებს ფულის ერთ-ერთ ძირითად ფუნქციას დაგროვების ფუნქციას. ლარი არაკონვერტირებადია საქართველოს გეოგრაფიულ საზღვრებს გარეთ და ნაწილობრივ ქვეყნის შიგნითაც. არის ტერიტორიის გარკვეული ნაწილები, სადაც ეროვნული ვალუტა არ არის გაცვლის ერთადერთი საშუალება, ამასთან მოსახლეობაც და ფირმებიც ამჯობინებენ ქვეყნის შიგნითაც კი დეპოზიტზე იქონიონ მხოლოდ საზღვარგარეთული ვალუტა აშშ დოლარი ან ევრო. ამდენად ეროვნულ ბანკს სხვა საშუალება არ აქვს, გარდა იმისა, რომ ლარი მიაბას, რომელიმე უცხოურ ვალუტას.

ამჟამად საქართველოს უმთავრეს ამოცანას მეწარმეობის განვითარებისათვის ხელსაყრელი პირობების შექმნა წარმოადგენს. ქვეყანაში მიმდინარე სოციალურ-ეკონომიკური რეფორმების გარკვეული წარმატების მიუხედავად, ეკონომიკაში შექმნილი მდგომარეობა კვლავ მძიმეა. არსებული მდგომარეობიდან გამოსავალია: მაკროეკონომიკური გარემოს ღრმა ანალიზი, რომელშიც აღნიშნულ დარგი ვითარდება; მაკროეკონომიკური ფაქტორების გამოვლენა, რომელიც მასზე ახდენს როგორც დადებით

ასევე უარყოფით გავლენას; მათი გავლენის გაზომვა და შეფასება. აღნიშნული ანალიზის ჩატარების შემდეგ უნდა მოხდეს დარგის დაფინანსების წყაროების შერჩევა, სადაც თავისი გადამწყვეტი სიტყვა უნდა თქვას საბანკო სექტორმა.

ჩვენი ქვეყნის, როგორც სოციალისტური ქვეყნის მოდერნიზაცია, ანუ ძველიდან ახალ სისტემაზე გადასვლა, გულისხმობს დასავლური ტიპის სახელმწიფოს მშენებლობას. ძველიდან ახალ სისტემაზე გადასვლის პერიოდი შეიძლება დაიყოს 1990 წლიდან 2003 წლამდე და შემდეგ, როცა იყო მცდელობა ეკონომიკური პოლიტიკის კონსოლიდაციის, ეკონომიკური ლიბერალიზაციის და „მოდერნიზაციის“ განახლებული ხედვების გარშემო.

მრეწველობის განვითარებაზე გავლენას ახდენს მიკროგარემოს შემდეგი ძირითადი ფაქტორები:

1. ბუნება-ბუნებრივი რესურსები, ტერიტორია, წყალი, ჰაერი, ნედლეული;
2. ტექნიკა-კაპიტალური რესურსები, შენობები, მანქანები ინსტრუმენტები, აღჭურვილობა;
3. შრომითი რესურსები-აქ შედის პერსონალი;
4. ინფორმაცია;
5. მეწარმეობრივი ფორმა, მენეჯმენტი;
6. დაკრედიტება.

ბანკები თავისუფალ ფულად რესურსებს მიმართავენ ეკონომიკის რეალურ სექტორში. ამ შემთხვევაში არ არის მოსალოდნელ, რომ ბანკების ინვესტიცია გაიზრდება. ბანკებისათვის დაკრედიტების სამიზნე ვაჭრობა ხდება და სამომხმარებლო სესხების ასეთი მკვეთრი ზრდა შეიძლება ქვეყნის ეკონომიკისათვის სახიფათოც კი იყოს. რაც შეეხება მოსახლეობას, სამომხმარებლო სესხებზე მათი მოთხოვნა ყოველთვის დიდი იყო. მიუხედავად იმისა, რომ მათი შემოსავალი ძალიან ნელა იზრდება, მათი მისწრაფებაა იცხოვრონ კარგად დღეს და არა ხვალ. მოქალაქეები კარგად ვერ თვლიან

რამდენად გადახდისუნარიანი არიან ამავე დროს სამომხმარებლო სესხს არ სჭირდება იპოთეკა და ამ ფაქტორმა განაპირობა დაკრედიტების ზრდა. საფინანსო ბაზრის ინსტრუმენტების შემოსავლიანობის დაცემა ამცირებს ბანკების საინვესტიციო შესაძლებლობებს, ხდის მათ ფინანსურ მდგომარეობას არამყარს. ბანკები ზრუნავენ მიმდინარე ლიკვიდურობის მდგომარეობაზე. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ უკეთესი ეკონომიკური კონიუნქტურის პირობებში ერთობლივი ფინანსური რესურსების მნიშვნელოვანი ნაწილი საკმარისი არ არის სერიოზული კაპიტალდაბანდებისათვის მრეწველობაში, ტრანსპორტს და კავშირგაბმულობაში. საკრედიტო-საფინანსო სისტემის კრიზისის დაძლევაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფოს როლის გააქტიურებას საინვესტიციო პროცესის უზრუნველყოფაში ანუ უნდა მოხდეს სახელმწიფო გარანტიის მექანიზმის განვითარება. ამაღლდეს სახელმწიფოს მაკოორდინირებელი როლი საინვესტიციო საქმიანობაში ორგანიზაციული და ინსტიტუციონალური წინაპირობების შექმნაში და ამავე დროს გაიზარდოს სახელმწიფო ინვესტიციების მოცულობა. შეიქმნას ადეკვატური საკანონმდებლო ბაზა, მოხდეს გრძელვადიანი მიზნობრივი ინვესტიციის ჩადებაზე სახელმწიფოს გარანტიების გაცემის პრაქტიკაზე გადასავლა, განხორციელდეს სესხების დაზღვევაზე დაგასვლა რომელიც მიმართული იქნება ინვესტიციების და საწარმოო რისკების დაზღვევასა და გადაზღვევაზე. იმისათვის, რომ ქვეყნის ეკონომიკა და მისი მნიშვნელოვანი დარგი -მრეწველობა გახდეს მოქნილი საგარეო შოკებისადმი უნდა მოხდეს მისი დივერსიფიცირება სხვადასხვა დარგების მიხედვით. საჭიროა ისეთი პროგრამების შემუშავება, რომელთა განხორციელებაც ნაკლები ბარიერებით და რეგულირებით იქნება შემოსაზღვრული. ეს პროგრამები უნდა მოიცავდეს რეგიონების განვითარების გეგმას.

საბაზრო ეკონომიკის პირობებში მრეწველობის სხვადასხვა ქვედარგების საქმიანობის გაუმჯობესების უმნიშვნელოვანესი გზაა ფინანსური ინსტიტუტების (საბანკო და არასაბანკო) მხრიდან დაკრედიტების სწორი და მიზანმიმართული პოლიტიკის გატარება. ზოგადად, ფინანსური ბაზრის მომავალი დამოკიდებულია საფინანსო ბაზრების განვითარებასთან, კერძოდ კი, ისეთი ოპერაციების განხორციელებასთან, როგორცაა

ლიზინგი, ფაქტორინგი, რაც წარმატებით შეიძლება შეასრულოს კომერციულმა ბანკებმა. ბანკები კომპრომისის წინაშე დგანან, შეასრულონ მხოლოდ მცირე მოცულობის საბანკო ოპერაციები, თუ გააფართოვონ მომსახურების სპექტრი და მიიღონ შედარებით მეტი შემოსავალი.

საბანკო სფეროში საჭიროა დაინერგოს დეპოზიტის დაზღვევის გამჭვირვალე და ნათელი სისტემა. ფინანსების ხელმისაწვდომობის ზრდისთვის, შიდა დანაზოგების სტიმულირებასთან ერთად, საჭიროა უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა. უცხოური კაპიტალის შემოდინება, თავის მხრივ გააიაფებს საკრედიტო რესურსს და გაზრდის ფინანსებზე ხელმისაწვდომობას. შესაბამისად, გაიზრდება ინვესტიციების მოცულობა ქვეყანაში. ბაზარზე ეროვნული ვალუტის რესურსის ნაკლებობა აიძულებს მეწარმეებს აიღონ სესხი უცხოური ვალუტით და დაექვემდებარონ სავალუტო რისკს. დოლარი ზეხული სესხები განსაკუთრებით მცირია მცირე და საშუალო ბიზნესისთვის, რომელსაც არ გააჩნია სავალუტო რისკის მართვის საშუალებები. შესაბამისად, სახელმწიფო, საბაზრო ინსტრუმენტებით წახალისებს ლარიზაციას, რათა გაიზარდოს ლარში გაცემული გრძელვადიანი სესხების და ლარში განთავსებული დეპოზიტების მოცულობა. ეს კი მნიშვნელოვნად შეამცირებს მცირე და საშუალო ბიზნესის რისკებს და გაზრდის მათ ხელმისაწვდომობას ფინანსებზე.

თვითღირებულების სტრუქტურაში დარგობრივი განსხვავება შეიძლება მდგომარეობდეს, დაკრედიტების დროს ბანკების მაღალ რისკებში, განსაკუთრებით ქვეყანაში საერთო ეკონომიკური არასტაბილურობის დროს. საქმე იმაშია, რომ საბანკო კრედიტი საწარმოთა საქმიანობაზე ორად გავლენას ახდენს. ერთი მხრივ, იგი ზრდის საფინანსო ბერკეტის ძალას: ნასესხი სახსრები აიძულებს საწარმოებს იმუშაონ თავიანთ ფინანსურ შედეგზე, ამავე დროს აამაღლოს საკუთარი კაპიტალის რენტაბელობა, რაც დადებითად ფასდება. მეორე მხრივ, საბანკო კრედიტი ერთდროულად ზრდის საწარმოს ოპერატიული (სამეურნეო) ბერკეტის ძალას, რომელიც შემოსული ამონაგების ჯამის ცვლილების პირობებში განისაზღვრება მოგების მაჩვენებლის დინამიკით, რაც ფასდება უარყოფითად. კომპანიებს, რომლებსაც წარმოების დანახარჯების შემადგენლობაში აქვთ მუდმივი ხარჯების მაღალი წილი და არ არიან დაკავშირებულნი წარმოების მოცულობის ცვლილებაზე (ამორტიზაცია, იჯარა, ხელფასის მუდმივი ნაწილი)

რეალიზაციის მოცულობის დაცემის შემთხვევაში უფრო სწრაფად კარგავენ მოგებას იმ საწარმოებთან შედარებით, რომელთა მუდმივი ხარჯების წილი მცირეა. საბანკო კრედიტის პროცენტების ზომა, რომელიც ტოლია რეფინანსირების განაკვეთს პლიუს 3%, მიეკუთვნება ორგანიზაციის ხარჯებს და ზრდის მათ მუდმივ ნაწილს. მოცემული ზღვარის ზემოთ პროცენტები მიეკუთვნება ფინანსურ შედეგს და ამცირებს კომპანიის მოგებას. ამგვარად, საწარმოებს, რომელთა თვითღირებულებაში მუდმივი ხარჯების მაღალი წილი გააჩნიათ, დიდი ალბათობით მიდრეკილნი არიან საბაზრო კონიუნქტურის არასასურველი ცვლილებებისაკენ. ბანკებმა დაკრედიტების დროს ეს უნდა გაითვალისწინონ.

სადისერტაციო ნაშრომის შედეგები ასახულია დასკვნებში, ისინი შემდეგია:

1. ეკონომიკური კრიზისების მეცნიერული შესწავლა მსოფლიო ეკონომიკურ ლიტერატურაში წარმატებით ხორციელდება. საქართველოში კი მიუხედავად ეკონომიკური კრიზისის ხანგრძლივად განვითარების პერიოდისა, მისი შესწავლა მეცნიერების მიერ არაა დამაკმაყოფილებელია. განსაკუთრებით ეს ითქმის მრეწველობის ეკონომიკურ კრიზისზე. ამასთან საქართველოში ეკონომიკური კრიზისი რიგი თავისებურებებით გამოირჩევა, რომელთაგან უპირველესია დენაციონალიზაცია და ეროვნული დამოუკიდებლობით წარმოქმნილი ობიექტური სირთულეები. ამიტომ კრიზისის დაძლევა როგორც მეცნიერ ეკონომისტთა, ასევე პრაქტიკოს - ეკონომისტთა დიდ ძალისმეგას მოითხოვს;

2. საქართველოს ეკონომიკური განვითარების ისტორიულად უფრო წინ იდგა, ვიდრე მეზობელი ქვეყნები. ბოლო საუკუნეებში განვითარებულმა მოვლენებმა კი საქართველოს ეკონომიკის განვითარების ტემპები შედარებით შეამცირა. მიუხედავად ამისა მე-19 საუკუნის მეორე ნახევრიდან საქართველოს ეკონომიკა შედარებით სწრაფად ვითარდებოდა და აქ ფეხი მოიკიდა კაპიტალისტურმა წარმოებამ. ამ პერიოდში არსებული ეკონომიკური კრიზისები თავისი ხასიათით და დროში მიმდინარეობით მსგავსი იყო რუსეთისა და მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში განვითარებული კრიზისებისა, თუმცა ეკონომიკური აღმავლობის საერთო მიმართულება ეჭვგარეშეა;

3. ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობის საერთო დახასიათებისათვის გამოიყენება წარმოებული პროდუქციის მოცულობა, უმუშევრობის დონე და ინფლაციის სიდიდე. ეკონომიკის დაბალანსებული განვითარებისათვის აუცილებელია წარმოებული პროდუქციის მოცულობის მიხედვით დინამიკაში არსებობდეს ზრდის ტემპები. ეს გამოიხატება, როგორც საერთო ეროვნული პროდუქტის, ასევე მთლიანი შიდა პროდუქტის და ეროვნული შემოსავლის მაჩვენებლის მიხედვით. ამავე დროს უმუშევრობის დონე არუნდა აღემატებოდეს მის ე.წ. ნორმალურ მნიშვნელობას, რომელიც საქართველოსათვის დასავლური სტანდარტებით გათვლის შემთხვევაში არ უნდა იყოს 10-12 პროცენტს ზევით, ხოლო ინფლაციის დონემ არ უნდა გადააჭარბოს წლიურად ერთნიშნა რიცხვს. წინააღმდეგ შემთხვევაში ადგილი აქვს ეკონომიკური კრიზისის დადგომას;

4. საყოველთაოდ აღიარებულია კრიზისის ორი სახე - გლობალური და დარგობრივი. იშვიათია შემთხვევა, რომ გლობალურ ეკონომიკური კრიზისი ს არსებობის რომელიმე დარგი არ აღმოჩნდეს კრიზისულ მდგომარეობაში, ხოლო დარგობრივი კრიზისის ეკონომიკური პარამეტრებით შეფასებისას საკმარისია ამ დარგში შექმნილი პროდუქციის მოცულობის და დასაქმებულთა რიცხოვნების შემცირების ტემპების შეფასება. ხშირად პირიქით, ადგილი აქვს კრიზისული დარგის პროდუქციის გაიაფებას ანუ ამ დარგის პროდუქციის მიხედვით ვალუტას მსყიდველუნარიანობის ამაღლებას. თუმცა არის საპირისპირო შემთხვევებიც - ზოგჯერ დარგების კრიზისს თან სდევს მათ მიერ წარმოებული პროდუქციის დაფების ზრდა;

5. ეკონომიკური მეცნიერების წარმოქმნა და განვითარება არსებითად ეკონომიკური კრიზისების თავიდან აცილების მეცნიერული გზების შესწავლას ეხება, თუმცა საკუთრივ ეკონომიკური კრიზისების დაძლევის გზებისადმი მიძღვნილი ეკონომიკური შრომები არც თუ ისე ხშირია, ამიტომ ეკონომიკური კრიზისების წარმოქმნის მიზეზების და კვირიზების დაძლევის ეკონომიკური თეორიის შემუშავებას არსებითი მნიშვნელობა აქვს ეკონომიკური მეცნიერების განვითარებისათვის და ეკონომიკის დაბალანსებული, პროპორციული ზრდისათვის. ეს შეეხება როგორც ეკონომიკურ კრიზისებს საერთოდ, ასევე დარგობრივ ეკონომიკურ კრიზისებსაც;

6. საქართველოში განვითარებული ეკონომიკური კრიზისის დადგომის პირველი სიმპტომები ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 80-იანი წლებიდან იღებს სათავეს. ამ დროიდან მიუხედავად ეკონომიკაში და კერძოდ მრეწველობაში განხორციელებული მასშტაბური ინვესტიციებისა, ფონდუკუების მაჩვენებელი მცირდებოდა. ვერ შეესაბამებოდა სასურველს შრომისნაყოფიერების ზრდის ტემპები, ხოლო ინფლაციური პროცესების მოქმედების სიღრმე გაცილებით დიდი იყო, ვიდრე საერთოდ სსრკ-ში. დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდგომ საქართველოს ხელისუფლებამ მიმართა ფართომასშტაბიან ხელოვნურ ინფლაციას, რომელიც სხვებთან ერთად გახდა ძირითადი მიზეზი საქართველოს მრეწველობაში ფართომასშტაბიანი ეკონომიკური კრიზისის განვითარებისა;

7. შუა საუკუნეებისას საქართველოს პოლიტიკური ძლიერების წინაპირობა მისი ეკონომიკის იმ დროისათვის შესაბამისი გაძლიერება იყო. მას თან დაერთო ვაჭრობის მოცულობის გადიდება აზია-ევროპას შორის, რომლის დამაკავშირებელი საქარავნო უმოკლესი გზა საქართველზე გადიოდა და უცხოელი საბაჟო სივრცის არსებობა მთელ სამხრეთ კავკასიაში. ეკონომიკის დაცემა გარეშე მტრების მოძალებამ და საქართველოს დაქუცმაცებამ გამოიწვია. ფეოდალური ეკონომიკის კრიზისს აღრმავებდა ყმა - გლეხებისათვის სეწერილი უამრავი გადასახადები, მაშინ, როცა შია საუკუნეებში საქართველო გადასახადების მიხედვით ერთ-ერთი ყველაზე ლიბერალური სახელმწიფო იყო მთელ ახლო აღმოსავლეთში. მე-19 საუკუნის შუახანებიდან საქართველოს ეკონომიკის განვითარება აღმავლობის გზას დაადგა, რასაც ხელი შეუწყო სარკინიგზო მიმოსვლამაც. 1918-1921 წწ-ში საქართველოს ეკონომიკა ღრმა ეკონომიკურ კრიზისში

იმყოფებოდა. ეკონომიკური აღმავლობა მე-20 საუკუნის ოციანი წლების შუახანებიდან იწყება. ამის შემდგომ საქართველოში ჩამოყალიბდა მრეწველობის დარგი მისი კლასიკური გაგებით;

8. მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში საქართველოს მრეწველობაში კაპიტალდაბანდებათა მოცულობა შემცირდა, თუმცა რუსეთიდან ქარხნების ევაკუაციის შედეგად, მრეწველობის საწარმოო სიმძლავრეები იზრდებოდა. ომის შემდგომ 1947 წლისათვის საქართველოს მრეწველობის მოცულობამ გადააჭარბა ომამდელი დონეს და განუხრელად ზრდის ტენდენციით ხასიათდებოდა. გასული საუკუნის 50-იანი წლების ბოლოს და 60-იანი წლების დასაწყისში საქარტველოში მკვეთრად შემცირდა სამრეწველო პროდუქციის მოცულობის ზრდის ტემპი, თუმცა აბსოლუტურ მაჩვენებლებში მაინც პროგრესული მაჩვენებლები იქნა შენარჩუნებული. ამის შემდგომ მრეწველობის, მსუბუქი მრეწველობის და სხვა მნიშვნელოვანი ინდუსტრიული რესპუბლიკის იმიჯი. ხოლო ბოლო ათწლეულში განვითარებულმა კრიზისულმა მოვლენებმა საქართველო განვიტარებად სახელმწიფოთა რიგს მიეკუთვნა;

9. საქართველოს ეკონომიკაში და მათ შორის მწერველობაში გასული საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოდან დაიწყო ბართომასშტაბიანი ეკონომიკური რეფორმები. აღნიშნული გამოიხატება საბაზრო ეკონომიკის განვითარებაში, საწარმოო სიმძლავრეების პრივატიზაციასა და კერძო საკუთრების ფორმის სრულყოფაში. ეკონომიკური რეფორმების მიმდინარეობის პროცესში დაშვებულმა შეცდომებმა ღრმა ეკონომიკური კრიზისი გამოიწვია. არანახულად დაეცა მოსახლეობის ცხოვრების დონე. საქართველოს მოსახლეობის მნიშვნელოვანმა ნაწილმა დატოვა საქართველო და მიგრანტებად იქცნენ. ფართომასშტაბიანი პრივატიზაციის მიუხედავად ამ გზით მობილიზებული თანხები მინიმალურია. კატასტროფიულად ქვეყნის ექსპორტ-იმპორტის სალდოს მაჩვენებელი და უკიდურესად დაეცა სამრეწველო პროდუქციის მოცულობა. მისი დაცემის ტემპი გაცილებით მაღალია, ვიდრე საერთოდ ეკონომიკის დაცემა. მნიშვნელოვანია საქართველოს საგარეო და საშინაო დავალიანებაც;

10. მრეწველობის ეკონომიკური კრიზისიდან გამოთვლისათვის აუცილებლობას წარმოადგენს იმ მაკროეკონომიკური საკითხების დაგაწყვეტა, რომელთაც არსებითი

გავლენა აქვთ ინვესტორთა და აქციონერთა დაინტერესებაზე სამრეწველო პროდუქციის წარმოების მოცულობის გაზრდის მიმართულებით. ამ მხრივ უმნიშვნელოვანესია საგადასახადო გარმოს გაუმჯობესება და ინვესტიციების საგადასახადო ხელშეწყობა, აუცილებელია სახელმწიფო დონეზე შემუშავდეს ღონისძიებები, რომლებიც შემადგირებენ გადასახადებს ინვესტიციების შემოტანაზე, როგორც ნივთობრივად, ასევე სუფთა ფინანსურად. ინვესტირებით მოქმედებაში შესულ ძირითად კაპიტალზეც საჭიროა რამდენიმე ხნით საგადასახადო შეღავათების გავრცელება. საქართველოს ეროვნული ვალუტა - ლარი მობმულია ავტორიტეტულ უცხოურ ვალუტებზე. როგორცაა აშშ დოლარი და ევრო, ამიტომ ინფლაციის სიდიდე საქართველოში არუნდა გამოვიდეს ამ ვალუტათა ინფლაციის მაჩვენებლის ფარგლებიდან, ანუ წლიურად მისმა სიდიდემ 3-4 პროცენტზე მაღლა არუნდა აიწიოს. ამით გაიზრდება ლარის ნდობა და მოქმედების არეალი. შემდგომ კი შესაძლებელი გახდება ლარის კონვერტირებულობა უცხოეთის სავალუტო ბირჟებზეც. საქართველოს ბიუჯეტი წლების განმავლობაში დეფიციტურობით იგეგმება. ამასთან ერთად ბიუჯეტის საშემოსავლო ნაწილიც ასევე წლების განმავლობაში ვერ სრულდება. აუცილებელია აღნიშნული ნაკლის აღმოფხვრაც;

11. საქართველოს ანტიკრიზისული მიკროეკონომიკური ღონისძიებებიდან უპირველესია კადრების მომზადება- გადამზადების სისტემის სრულყოფა და შრომითი ბირჟების ქსელის გაფართოება. მისდამი მოსახლეობის ნდობის ამაღლება. ასევე ტანამედროვე საბაზრო ურთიერთობებთან შესაბამისობაშია მისაყვანი საწარმოო მენეჯმენტის პროცესიც. გარკვეულ ცვლილებებს, კერძოდ კი უშუალოდ ბიზნესმენებსა და საბანკო - საკრედიტო დაწესებულებებს შორის მჭიდრო ურთიერთობების საკითხები დასახვეწია, რასაც თან მოჰყვება კაპიტალის სარგებლის პროცენტის დაწევა და მისი შესაბამისობაში მოყვანა საშუალო დასავლურ მაჩვენებლებთან. განსავითარებელია ფასიანი ქაღალდების ბაზარი, იმ საქმეში დიდი როლის შესრულება შეუძლია სახელმწიფოს ჯერ კიდევ მის საკუთრებაში არსებული საწარმოების და სააქციო საზოგადოებების საკონტროლო პაკეტების აქციათა ბაზარზე გამოტანით. არსადგენი და განსავითარებელია სასაქონლო ბირჟების ქსელი, რომელსაც ხელი

შეიძლება შეუწყოს შესაბამისი სამართლებრივი სივრცის გაუმჯობესებამაც. ასევე გადასაწყვეტია რიგი მიკროეკონომიკური საკითხები;

12. უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება მაკროეკონომიკური და მიკროეკონომიკურ ანტიკრიზისული ღონისძიებათა ერთიან შრილში კომპლექსურად წარმართვას. ამ კომპლექსურობასთან ერთად აუცილებელია საქართველოს მრეწველობისათვის საგადასახადო სისტემის გამარტივება და ლიბერალიზაცია. აღნიშნული არ მოითხოვს მნიშვნელოვან კაპიტალურ დანახარჯებს და სახელმწიფო ბიუჯეტის ხარჯვითი ნაწილის გადიდებას, ხოლო დროის მცირე მონაკვეთის შემდგომ მნიშვნელოვნად გაიზრდება სამრეწველო პროდუქციის მოცულობა, ამ სფეროში დასაქმებულთა რიცხოვნობა და სახელმწიფო ბიუჯეტიც.

Abstract

The doctoral thesis „Bank Crediting Barriers of the Industry and the Directions to Overcome them” is active, since the accelerated development of industry is necessary for Georgia and the obstacles existing in the bank lending is one of the main hampering factors for it.

The thesis consists of 162 pages. According to the instructions on drawing up the thesis submitted to acquire doctoral degree its includes: title page, page for signatures, page for copywriting, resume in two languages (Georgian-English), content (table of content), list of figures and tables. The main text consists of the introduction, eight chapters, conclusion and list of references.

The actuality of the topic, tasks and objectives of research, the object of research, the subject, theoretical and methodological basis, scientific innovation of the thesis and its practical importance are discussed in the introduction.

Nowadays economic science looks for the new directions, the usage of which will give the possibility to reflect the changes completely in society, technologies and industry as well. It is evident, that global problems and processes have more influence on the economic

development of separate countries and it is natural that economy is significantly influenced by the non-economic factors. Therefore, the usage of traditional econometrics considers the collection of data, evaluation of function parameters and prognosis for future.

The main objective of the thesis is to process methodological issues and methods in order to take Georgian economy out of the crisis and to set out practical recommendations. Following issues shall be solved in order to achieve the above mentioned objective:

- Our opinion regarding the industrial crisis shall be defined and its essence shall be analyzed. The economic potential of Georgia and its position in the world economy shall be determined as well.

- Global and sectoral economic crisis shall be characterized and the priorities shall be distinguished that will give the possibility to overcome the economic crisis in Georgia.

- The fundamental problems of Georgian industry and their casual links to Georgian economy shall be defined.

- The effectiveness of macroeconomic management shall be studied in regard of economic crisis.

- The system of economic measures that will enable the industry to overcome the crisis on the basis of the improvement of lending system shall be set as well.

Following scientific innovations have been established as a result of research:

- The origin and development of industry and bank sector in Georgia is analyzed; economic crisis in general and their detection within the dynamics of industrial capacity development is characterized.

- It was concluded that the unified and standard theory to overcome the economic crisis does not exist, therefore the emerging and overcoming of the crisis is defined in accordance with the effectiveness of regulation.

- Based on the results of the research, recommendations for solving the economic crisis of industry are formed in a form of systemic measures, envisaging following main directions: improvement of tax system, state aid and creation of favorable investment environment, maximum support for the development of market infrastructure, development of banking and improvement of financial system, management organization.

The first chapter of the thesis „Industry and its importance for the economic development of Georgia“ and the second chapter „Review of Georgian banking and credit system and the economic crisis“ contain the following issues: the essence and structure of credit system, modern credit system of Georgia, forms and functions of bank lending principles.

The research of bank essence, functioning, crediting principles, development of credit relationships and the factors influencing them are in the center of economic science. The emergence and development of banking activities are connected to the interest (profit) giving capital, that was historically preceded by usurious capital. The latter existed even primitive society. The emergence of banking activity is closely connected to the creation and development of usurious capital.

Following issues are discussed in the third „Research of the importance of credit financing in Georgian industry” and fourth chapter „Bank interest rates and the role of industry in the development of the economy of the country“ of the thesis: the economic growth of the country, stability of the national currency, rational employment of the population and formation of optimal tax balance. The main task of the monetary-credit policy shall be the working out of the measures and creation the mechanisms for their practical realization, that will ensure the optimal dynamics of cash flow.

During the next three years the bank priorities in Georgia shall be focused on the increase of investments in private sector, modernization of energy sector and promotion of global and regional economic integration of Georgia.

Economic factors hampering the development of industry are discussed in the fifth - „Research of macroeconomic factors for the improvement of credit financing of the industry” and sixth chapter - „Microeconomic factors in the bank crediting of industry“ of the thesis. The main attention is paid to the issues of bank crediting, interest rates, securities, insurance and so on.

Particular importance lies in the activation of role of the state with respect of investment process in order to overcome the crisis of credit-financial system. This means that the development of state guarantee mechanism is necessary.

Following important issues are discussed in the seventh „Improvement direction of the bank and non-bank crediting of industry” and eighth chapter „Problematic factors in the bank crediting of the industry“, of the thesis: find the ways for the improvement of bank and non-bank crediting of the industry, selection of right investment policy, introduction of new technologies and innovations.

The necessity for the state regulation of banking activities causes controversy between economists. Some specialists believe that government intervention in the economy should be reduced to a minimum. Others, on the contrary, are in favor for the active participation of the state in the regulation of economy. The best option will be the sensible merge of state and market measures for the regulation of economic and banking system.

Conclusions and list of the references are given in the end of the thesis.

The classification of factors affecting the activities of the entrepreneurial and bank sectors developed by us, will give the possibility to the state to develop the priority sectors and obtain the competitive advantage within the international division of labor

Practical implementation of scientific conclusions adopted as a result of the research will promote the growth of economic welfare of the country.

სადისერტაციო თემების შედეგები ასახულია შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. Аманаташвили Д. Т. Диасамидзе Т. Т. Елашвили Н. Э. Шанидзе Д. Д. математические методы как важнейший инструмент стратегического анализа и некоторые практические аспекты их использования в экономике. ჟურნალი „ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა“ #1(32) 2015წ, გვ. 31–38;
2. ი. ამანათაშვილი, თ. დიასამიძე, ნ. ელაშვილი, დ. შანიძე. არამკაფიო ანალიზი და მისი გამოყენების პერსპექტივა, ეკონომიკური ამოცანების პრაქტიკული გადაწყვეტის დროს. ჟურნალი „ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა“ №2 (33); 2015 წ. გვ. 105–115;
3. დ. შანიძე, ი. ამანათაშვილი, თ. დიასამიძე, ნ. ელაშვილი. მრეწველობა და მისი მნიშვნელობა საქართველოს ეკონომიკის განვითარებისათვის. ჟურნალი ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა №2(33) 2015; გვ. 115–127;
4. ნ. ინასარიძე, რ. თეთვაძე, დ. შანიძე. კორპორაციული ფინანსური მენეჯმენტის პრობლემები. ჟურნალი ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა №2(33) 2015; გვ. 224–229;
5. დ. შანიძე. პრობლემური ფაქტორები მრეწველობის საბანკო დაკრედიტებაში. ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა 2016 წ. №1(35) გვ.51–60;
6. დ. შანიძე ნ. აჩუაშვილი. მიკროეკონომიკური ფაქტორები მრეწველობის საბანკო დაკრედიტებაში. ჟურნალი „ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა“ №1(35) 2016, გვ. 132–140;
7. დ. შანიძე ნ. აჩუაშვილი. მრეწველობის საკრედიტო დაფინანსების გაუმჯობესების მაკროეკონომიკური ფაქტორების კვლევა. ჟურნალი „ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა“ №1(35) 2016 წ. გვ.141–149;
8. დ. შანიძე, გ. იმედაშვილი , ნ. დუმბაძე. მრეწველობის საბანკო და არასაბანკო დაკრედიტების გაუმჯობესების მიმართულებები. ჟურნალი „ ტრანსპორტი და მანქანათმშენებლობა“ №1(35), 2016 წ. გვ.150–160;
9. დ. შანიძე. მრეწველობის საბანკო და არასაბანკო დაკრედიტების გაუმჯობესების მიმართულებები. „საავიაციო უნივერსიტეტის X -ე საიუბილეო საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის თეზისების ბუკლეტი, 2016 წ. გვ. 31.